

Miskolci Egyetem

Állam-és Jogtudományi Kar

Alkotmányjogi Tanszék

SZAKDOLGOZAT

Gyermekek jogai

Név: Fülöp Mária

Konzulens: Prof. Dr. Paulovics Anita

Igazságügyi Igazgatási

intézeti tanszékvezető

Levelező tagozat

Miskolc

2019

University of Miskolc

Faculty of law

Department of Constitutional Law

Final thesis

Children's rights

Name: Fulop Maria

Tutor: Prof. Dr. Paulovics Anita

BA in Judicial Administration

Head of department of institute

Part-time Course

Miskolc

2019

I. Bevezető.....	2
II. A lapjogok	3
2.1. Az emberi jogok eredete	3
2.1.1 Az alapjogok fogalma	6
2.1.2 Az emberi jogok Generációk szerinti csoportosítása	6
2.1.3 Alapjogok korlátozása.....	9
2.1.3.1. Alapjog- korlátozás tartalmi követelményei	9
2.1.3.2. Abszolút jogok	10
2.1.3.3. Általános rend szerint korlátozható jogok.....	11
2.1.3.4. Különmércék	12
III. Gyermeki jogok.....	13
3.1 New Yorki egyezmény előnyei	13
3.1.1. Gyermek jogairól szóló egyezmény	15
3.1.2. Az egyezmény hatása a hazai Családjogi Törvényre, a Gyermekvédelmi Törvény megalkotására és a Polgári Törvénykönyv Családjog könyvére.	20
3.1.3. Egyes gyermeki jogok.....	21
3.1.3.1. A gyermek anyakönyvezése.....	21
3.1.3.2. Gyermek szülő kapcsolattartása	22
3.1.3.3. A gyermek külföldre menetele.....	22
3.1.4. Az Európai Szociális Karta a gyermekek munkavállalása	23
3.1.4. Az Alapvető Jogok Chartája.....	23
IV. A gyermekek tankötelezettsége	26
4.1. A tankötelezettség kialakulása	26
4.1.1. A tankötelezettség kialakulása Magyarországon.....	26
4.1.2 A tankötelezettség mai hatályos szabályozása	27
V. Összegzés	28
Irodalomjegyzék.....	Hiba! A könyvjelző nem létezik.

I. BEVEZETŐ

A témaválasztásom azért a gyermeki jogokra esett, mert mindig is érdekelt a gyermekek helyzete¹. A gyermekek jogai viszonylag új keletűek. A gyermekek speciális helyzetére vonatkozó szabályokat több mint egy évszázada rögzítenek nemzetközi normák és hazai jogszabályok. Időre volt szükség, mint az államnak, mint a társadalomnak, hogy felismerje a gyermekek sajátos helyzetét szinte minden területen. Kezdve a magzat jogalanyiságától, a gyermekvédelmi alapellátások biztosításán át, a diákjogok érvényesülésén keresztül a fiatalkorúak munkavállalásáig. Emellett meg kell említeni a speciális helyzetben lévő gyermekeket és a fiatalkorúak helyzetét. Ha a gyermekek helyzetét, jogait tanulmányozzuk, mindvégig szem előtt kell tartani a gyermekjogok közötti összefüggést, és törekedni kell a részletes megközelítésre.

A dolgozatom első részében be szeretném mutatni az alapjogokat és azok kialakulását generációkon keresztül. A második részében rátérnék a gyermeki jogokra a New Yorki egyezményen és az egyezmény hatására a hazai jogalkotáson keresztül az egyes gyermeki jogokra. Ezen belül a gyermekek anyakönyvezésére majd a gyermek szülő kapcsolattartására és a gyermek külföldre távozására. A harmadik részében pedig a gyermekek tankötelezettségére térnék ki azon belül is a kialakulására és a mai szabályozására.

A gyermekek jogai a második generációs alapjogok. Gazdasági, szociális és kulturális (ECOSOC) jogok melyben az állami szerepvállalást, pozitív, tevőleges magatartást vártak el.

Azért tartom fontosnak ezt a gyermeki jogok témakörét, mert mind voltunk gyerekek és lesznek is gyerekeink és nagyon fontos a védelmük. Kötelességünk őket megvédeni, fizikai és szellemi fejlődésüket segíteni. Megóvni őket a kizsákmányolástól, hiszen nem tudják megvédeni magukat.

1 Schanda Balázs- Balogh Zsolt Alkotmányjog- Alapjogok PPKE JÁK Budapest 2011

II. A LAPJOGOK

2.1. AZ EMBERI JOGOK EREDETE

Négy féle felfogás szerint: moralista felfogás, természetjogi felfogás, pozitivistá felfogás és a nemzetközi jogból eredő nézetek. A természetjogi felfogással kapcsolatban elsőként John Locke „Két értekezés a polgári kormányzatról című munkáját említjük meg mely szerint az emberi jogok az ember veleszületett elidegeníthetetlen jogai ezek már az előtt léteztek, hogy létre jött volna az államilag szervezett társadalom.² Az emberi jogok a társadalom számára már adottak , az Alkotmányok csak átveszik , leírják e jogokat , de attól függetlenül , hogy leírják vagy sem az emberhez tartoznak. Ez a felfogás a természeti tanokból alakult ki e tanok szerint az ember adta szabályokhoz képest léteznek magasabb rendű normák, ezek a természeti illetve isteni eredetű örök törvények. Hugo Grotius szerint a természetjog olyannyira változatlan, hogy még Isten sem változtathatja meg. Mindezek mellett a magasabb rendű jog elképzelése a kezdetektől napjainkig jelen van. Már a görög-római gondolkodásban megjelenik, hogy a jognak van egy olyan rétege , amely örök és megváltoztathatatlan , minden népet , minden időben köt. Ezzel szembe állítható az Athéni jog ebben megkülönböztették Platón és Arisztotelész felfogását. Platón szerint a törvényeknek a dolgok isteni rendjét kell követni, Arisztotelész szerint pedig a törvény az emberi szenvedélyek fölött álló szabály . A jog megkettőződése a római jogban is éreztette hatását , itt is megkülönböztették a ius civile-t és a ius gentiumot .A középkori gondolkodásban a ius naturale a felsőbbrendű , sérthetetlen , isteni eredetű jog , míg a ius positivum a mindennapi jog. A természetjognak minden más norma alárendelt, amely ellentétes vele, az érvénytelen, a filozófiai és teológiai felfogás szerint.

A moralista felfogás szerint a jogok forrása az erkölcsi igazolhatóságukban rejlik. Ennek a felfogásnak az atyja Immanuel Kant. Követői szerint az emberi jogok , mint morális jogok jelennek meg , s ez „tisztá ésszel” is belátható. Az ember autonóm és szabad módon tud dönteni, s képes arra, hogy az erkölcsi törvények szerint viselkedjen. Kant szerint ezzel a módszerrel az erkölcsileg helytelen szabályokat ki lehet szűrni. A morális felfogás szerint az emberi jogok (Alapjogok) nem is igazán a jogi fogalmakról szól, hanem erkölcsi, etikai kategóriákról, amely értékrendszert közvetít. A jogok célja az egyén életének, méltóságának, autonómiájának védelme³. Ezeknek az értékeknek a felismerése

2 Schanda Balázs- Balogh Zsolt Alkotmányjog- Alapjogok PPKE JÁK Budapest 2011.11-17.oldal

3 Schanda Balázs- Balogh Zsolt Alkotmányjog- Alapjogok PPKE JÁK Budapest 2011.11-17.oldal

vezetett odáig, hogy védelmét az alkotmányban kell rögzíteni. Az emberi jogok mögött évezredek morális parancsok állnak. Például: tulajdonhoz való jog és az élethez való jog. A morális felfogás nem hagyható ki az alkotmány szövegének értelmezésekor.

A kantianus jogszemlélet egyik nagyhatású követője Ronald Dworkin aki szerint az emberi méltóságok és a politikai egyenlőségek, mint az alkotmányok által ismert alapvető jogokat, a kormányzatok nem tagadhatják meg, még ha a hasznosság és a közérdekű célok ezt látszólag indokolttá is tennék. A morális jogok léte nem lehet a közhasznosság függvénye, korlátozásuk érdekében nem lehet pusztán a közjóra hivatkozni. Dworkins az emberi méltóságok követelményéből ered, hogy az egyének, mint a közösség tagjának, egyenlő figyelmet és tiszteletet érdemlő státusza van.

A XIX. században erősödött meg az utilitarista szemléletben (haszonelvű szemlélet) az a gondolat, hogy az emberi jogok nem eredeztethetők a társadalmon kívüli tényezőkből. A haszonelvű szemlélet abból indult ki, hogy a jog akkor ismerhető el, ha a társadalom hasznát szolgálja. Nincsenek egyetemes emberi jogok, hanem a történelmi közegben a társadalom változása hozta e jogokat létre. E nézet hívei közé tartozik Edmund Burke, és Jeremy Bentham. Bentham kizárólag az örömet és a boldogságot tekintette önmagáért jónak, a fájdalmat pedig rossznak. Ez igaz a normákra is, egy törvény akkor tekinthető jónak, ha a lehető legnagyobb szám legnagyobb boldogságát eredményezi. Mindketten élesen bírálták a francia forradalom emberi jogi deklarációját.

Megjeleni az ellenpólus is, ami tagadja az emberi jogok transzcendens eredetét, és tagadja azt, hogy e jogok morális elvekből (felsőbb törvényekből) erednek. A jogokat helyhez, és időhöz kötik, egyedüli kritériumként a társadalom hasznát állítják.

Jogpozitívista felfogás szerint, a jogok az alkotmányból erednek. Tehát a jogpozitívista felfogás tagadja, hogy e jogok léteztek volna ezelőtt, mielőtt alkotmányba foglalták volna őket, a jogokat az állam biztosítja. A jogok eredetét illetően ez a felfogás uralkodott a kommunizmusban. Így bizonyos szabadságjogok nemlétét akár azzal is lehet magyarázni, hogy nincs benne az alkotmányban, vagy azzal, hogy a szocialista társadalom az építkezés számára az adott jognak nincs haszna. A jogpozitívista felfogás előszeretettel használja az állampolgári jogok kifejezést. Ebben a kifejezésben benne rejlik egyfajta függés az államtól, illetve a jogok egyetemlegességének az elhallgatása is⁴. (Az emberi

4 Schanda Balázs- Balogh Zsolt Alkotmányjog- Alapjogok PPKE JÁK Budapest 2011.11-17.oldal

jogok ugyanis nem csak az állampolgárokat, hanem mindenkit megilletnek, nemcsak a természetes hanem jogi személyeket is és hivatkozhatnak ezek megsértésére.

A nemzetközi jogból eredő nézetek az emberi jogok eredetét illetően sajátos magyarázatot ad. Ennek az elfogadottsága azért lehet, mert valóban a II. Világháborút megalakult az ENSZ-ben, maga az ENSZ Alapokmánya, majd három évre rá elfogadott Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata nyitotta meg az utat az emberi jogok egyetemessé válása felé. E jogi dokumentumokat tekinthetjük kiindulópontnak tekintetében, hogy mára már széles körben elfogadottá vált hogy az emberi jogok érvényesülése nem az adott ország belügye. Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata- az emberiség családja minden egyes tagja méltóságáról”, valamint egyenlő és elidegeníthetetlen jogairól szól. Tény, hogy mind az Alapokmánynak az emberi jogok tiszteletbe tartása rögzítő passzusa, mind pedig az Egyetemes Nyilatkozat nagy hatással volt az egyes államok alkotmányozására. Ha egy kicsit túlzott állítás is azt mondanunk, hogy a II. világháborút követő alkotmányok emberi jogi rendelkezései a nemzetközi jogból, az ENSZ ezen dokumentumaiból erednek, az nem túlzás, hogy valóban innen datálható: az emberi jogok érvényesülése a nemzetközi diskurzusban elfogadott és fontos szemponttá vált, az egyetemes nyilatkozat által létrehozott védelmi szint alá nem kerülhet az egyes alkotmányok által garantált alapjogvédelem. Az Egyetemes nyilatkozat 28. cikke értelmében: Minden személynek joga van ahhoz, hogy mind a társadalmi, mind a nemzetközi viszonyok tekintetében olyan rendszer uralkodjék, amelyben a jelen Nyilatkozatban kinyilvánított jogok és szabadságok teljes hatállyal érvényesülhessenek. Mind e szövegből is kiderül, immár az egyének oldaláról is megfogalmazható, hogy joguk van olyan társadalmi berendezkedéshez, amelyben az emberi jogok érvényesülhetnek.

Az emberi jogok nemzetközivé válása nem állt meg az ENSZ keretei között, újabb és újabb szervezetek jöttek a különböző kontinenseken. Európában az Európai Tanács és az Európai Unió megfelelő kereteket, és jogérvényesítési mechanizmust is biztosít az emberi jogok megértése esetén. Az egyes államok alkotmányozása is merít e dokumentumok és hozzá kapcsolódó gyakorlatból is.

A nemzetközi jogból eredeztető felfogás – nyilván a természetjogi gyökerekre utalással- az emberi jogok kifejezést használja.

Az emberi jogok az alapjogok szinonimaként is használhatók.

2.1.1 AZ ALAPJOGOK FOGALMA

Az emberi jogok az egyént megillető legalapvetőbb jogosultságok⁵. Az embereket ember mivoltuknál fogva, a polgárokat a politikai közösség tagjaként e jogok mindenképpen megilletik, függetlenül érdemeiktől, illetve attól, hogy teljesítették –e kötelezettségeiket. Az emberi jogok úgy válnak tehát alkotmányos alapjogokká, hogy az államok legfontosabb jogi dokumentumaiban, alkotmányainkban jogi értelemben is elismerik őket. Az egyének legfontosabb jogainak tiszteletben tartása az állami hatalomgyakorlás legfőbb jogi korlátjává válik. Az alapjogok kijelölik azokat a határokat, amelyeket a közhatalom gyakorlás nem léphet át. Napjainkban az emberi jogok ilyen elismerését az alkotmányosság alapkövetelményének tekintjük, az alkotmányok sok esetben külön alapjogi katalógusban deklarálja az emberek és a polgárok alapvető jogosultságait. A huszadik század második felétől alapjogok katalógusok tartalma nem csak az államok mérlegelésén múlik, hanem a nemzetközi közösségek által elfogadott nemzetközi emberjogi egyezmények, mint például az Európai Tanács egésze alatt elfogadott Emberi Jogok Európai Egyezményben kijelölt emberjogi szabvány és az ott meghatározott emberjog- védelemi minimumkövetelmények erőteljesen meghatározzák. Az emberi jogok csoportosításának lehetőségei szinte korlátlanok.

2.1.2 AZ EMBERI JOGOK GENERÁCIÓK SZERINTI CSOPORTOSÍTÁSA

Az emberi jogokat többféleképpen rendezhetjük és e rendszerezés koronként változhat. A tudomány és a technika változással újabb- és újabb emberi jogi problémák merülnek fel, amelyekből- hosszabb rövidebb idő múlva- az emberi védő jogok nőhetnek ki, így a problémákra adott válaszok eddigi rendszerezést megváltoztathatják. Itt nem csak a környezetvédelemre és az ezzel kapcsolatos alapjogi bíraskodásra gondolunk, hanem olyan témákra is, mint például a különböző humán reprodukciós eljárások engedélyezése és az ezzel kapcsolatos jogok, tilalmak. A legkézenfekvőbb csoportosítás az alapjogok megjelenésének időbeli elrendezése. Ez alapján első msodik és harmadik generációs jogokat⁶.

5 Schanda Balázs- Balogh Zsolt Alkotmányjog- Alapjogok PPKE JÁK Budapest 2011.17-21.oldal

6 Schanda Balázs- Balogh Zsolt Alkotmányjog- Alapjogok PPKE JÁK Budapest 2011.17-21.oldal

Az első generációs jogok a XVIII. század végén fogalmazódtak meg, mint osztatlan és elidegeníthetetlen jogok. Mindenképpen kiemelendő az 1789-es az Emberi Polgár Jogairól szóló francia deklaráció. A deklaráció által a jogok két csoportba oszthatóak: polgári jogok és politikai jogok.

Az első generációs jogokon belül a jogok első csoportja a polgári jogok az ember személyéhez kapcsolódó jogok ezek az élet, szabadság, tulajdon, szólás, gondolat-és vélemény- s vallásszabadság. A deklaráció II. cikke szerint: „Minden politikai társulás célja az ember természetes és elvülhetetlen jogainak megőrzése. E jogok. a szabadság, a tulajdon, a biztonság és az elnyomással szemben való ellenállás”. E körben olyan jogokról van szó, amelyek az államtól alapvetően tartózkodást, be nem avatkozást igényelnek. Ilyen alapvetően be nem avatkozást igénylő jog továbbá a gyülekezéshez való jog, vagy az egyesületi autonómia révén az ¹egyesülési jog. Mindehhez kapcsolódik az egyenlőségi klauzula, amely a jogok élvezetében való egyenlőséget is megjeleníti „Minden ember szabadna. és jogokban egyenlőnek születik”- mondja a deklaráció I. cikke.

Az első generációs jogokon belül a második csoport a politikai jogok. Ezek azok a jogok amelyek a közéletben való részvételhez kapcsolódnak. A deklaráció VI. cikke értelmében: A törvény a közakarat kifejezése; alkotásában minden polgárnak joga van személyesen vagy képviselő útján közreműködni. A törvény egyformán törvény mindenki számára, akár védelmez, akár büntet; s mivelhogy a törvény előtt minden polgár egyenlő, tehát minden polgár egyformán alkalmazható minden közhivatalra, állásra és méltóságra, erényeik és képességeik különbözőségén kívül egyéb különbséget nem ismerve”. Eben a megfogalmazásban benne rejlik a választójog, a népszavazáshoz való jog, a közhivatal viselésének joga⁷.

A második generációs jogokat a XX. század elejére lehet tenni, mikor a szociáldemokrácia és a szakszervezeti mozgalmak megjelentek ezek a szociális jogok. A szociális jogok alkotmányjogi értelemben való megfogalmazásának oka abban rejlik, hogy nyilvánvalóvá vált, hogy az emberi méltóság és a cselekvési autonómia feltételei mögött van egy anyagi biztonság. A gazdasági jogok védelmet szolgálnak a munkavégzés által teremtett függetlenség nyomán, a szociális jogok pedig védik az anyagi ellehetetlenülést, míg a kulturális jogok pedig megteremtik annak elvét, hogy a szegénység ne öröklődhessen. Egy másik felfogás szerint a XIX. századvégére megjelent az igény, hogy

7 Schanda Balázs- Balogh Zsolt Alkotmányjog- Alapjogok PPKE JÁK Budapest 2011.17-21.oldal

az állam beavatkozhat a gazdasági viszonyokba és ennek részévé vált a szociális jogok alkotmányi megjelenése. Az alkotmányba való foglalás pedig felhatalmazta az államot, hogy a gazdasági kérdéseket szabályozza.

Az első szociális alkotmánynak az 1979-es mexikói alkotmányt tartják, Európában pedig az 1919-es weimari alkotmányt. Ezekben az alkotmányokban nem találhatók szociális intézkedések. A mexikói alkotmány a munkavégzéshez kapcsolódó jogokat foglalja magában míg a weimari alkotmány, az időskori ellátás és a családok védelmét foglalja magában. A második világháború után már a szociális jogokat is magában foglalja. Második generációs jogok közé tartozik a gazdasági élettel kapcsolatos jogok, ezek a munkához való jog és az ehhez kapcsolódó tilalmak: kényszer és rabszolga munka. Ide tartoznak még a munka és mennyiségének és minőségének díjazása és az emberhez méltó munka feltételhez való jogosultság és a szabadsághoz és pihenéshez való jogosultság. A kollektív fellépésben fogalmazódott meg a szakszervezeti szervezkedés szabadsága és a sztrájk jog.⁸

A szociális biztonsághoz való jog, a társadalom biztosításhoz való jog, az egészségügyi ellátáshoz való jog és a lakáshoz illetve hajlékhoz való jog a szociális jogokhoz tartozik. E jogok közé tartozik még az anyák, gyermek és család védelméhez fűződő alkotmányi rendelkezések valamint az időskorúakról való gondoskodás.

A kulturális jogokhoz pedig a tanuláshoz és tanításhoz való jogok fűződnek valamint a tudományos és természeti élet szabadsága, a művelődéshez való jog. Összefoglalva itt a jogok nagy hálózata látható, amik inkább állami jogosultságot teremtenek mint alanyi jogosultságot.

A harmadik generációs jogok a XX. század végén jelennek meg. Ezek a világ globális kihívására próbálnak válaszolni. Ebben a generációban is található alapjog úgy mint az első és második generációkban. Ilyen jogok például az információs önrendelkezés szabadsága és az egészséges környezethez való jog, fejlődéshez való jog, természeti javak emberi örökséghez arányos hasznosításhoz való jog, valamint humanitárius segédhez való jog. De még ide sorolhatjuk a közösségi jogokat. A közösségi jogok közé tehetjük a menekültek jogait és a nemzeti, etnikai kisebbségek védelmét, továbbá a betegek jogait és fogyatékosok jogait.

⁸ Schanda Balázs- Balogh Zsolt Alkotmányjog- Alapjogok PPKE JÁK Budapest 2011.17-21.oldal

Összegezve az első, második és harmadik generációs jogok az Ember és Polgár jogairól szóló deklaráció a Szabadság megvalósításának dokumentuma.

2.1.3 ALAPJOGOK KORLÁTOZÁSA

Az alapjogok nem korlátozhatatlan jogok. Ezekre a korlátozhatóságokra is különféle elméletek alakultak ki. Ezek az elméletek azzal foglalkoznak, hogy miként lehet a közösség és az egyén érdekeit összeegyeztetni. Ezzel kapcsolatban a fő kérdés az, hogy az egyén szabadságának van olyan határa amely nem sérthető meg semmilyen körülmények között, tehát a közösség haszna érdekében bármilyen beavatkozás .

Másik elmélet szerint ez a korlátozhatóság meg jelenhet mint két szélsőség melyben az egyik szélsőség szerint, az egyén sérthetlenségét nagyítja meg és a közösség elenyészéséhez vezet, még a másik szélsőség a közösség érdekeit nagyítja meg és ennek érvényesülését az állam is támogatja⁹.

Alapjogok sérelme esetén az állam ehető igénybe. Az állam feladata azoknak az intézményeknek a létrehozása és működtetése amik ilyen esetben igénybe vehetőek. Ezeknek az intézményeknek rendelkezniük kell olyan eszközökkel, amelyek az alkotmányellenes alapjog sérelmet orvosolni tudják. Az 1989-es októberi alkotmány ezt élesen elhatárolta. E szerint az Alkotmánybírósághoz lehet fordulni, ha jogszabályok által teremett alapjogi sérelem történik, rendes bírósághoz pedig akkor lehet fordulni ha egyedi ügyekben hozott alkotmányosértő helyzetek vannak. Ezekre az esetekre az államnak létre kellett hoznia alapjogok sérelme esetén igénybe vehető intézményeket és ezek működését biztosítani kell a költségvetésből. Az állam feladatai közé tartozik az is, hogy az alapjog érvényesülési feltételeit meghatározza, de közben figyelemmel kell lenni más alapjogokra is, és az adott alapjoghoz kapcsolódó a többi alapjoggal összefüggésben kell kezelni.

2.1.3.1. Alapjog- korlátozás tartalmi követelményei

Egy alapjog- korlátozás nem elég, hogy a formai követelmények nek megfeleljen, meg kell felelnie a tartalmi követelményeknek is. A tartalmi követelményeken belül azt vizsgáljuk, hogy az ember természetes jogai mely esetekben, milyen ok alapján és milyen mértékben korlátozhatóak.

⁹ Schanda Balázs- Balogh Zsolt Alkotmányjog- Alapjogok PPKE JÁK Budapest 2011.41-67.oldal

Rangsor alapján a korlátozás a következő lenne. A hierarchiában alacsonyabban lévő jognak engednie kell a magasabb szintű jog érvényesülésének és minél alacsonyabb szinten áll egy jog annál inkább korlátozható.

Az alapjog- korlátozás tartalmi elemei alapján három kategóriát tudunk felállítani. Ezek a következők: abszolút jogok, általános rend szerint korlátozható jogok és a gyengébb mércék szerint korlátozható jogok.

2.1.3.2. Abszolút jogok

Ezek a korlátozhatatlan vagy jogok, amelyekkel más alapjog vagy alkotmányos cél vagy előírás nem mérlegelhető¹⁰. Ebbe a kategóriába kevés jog tartozik, mert ha az a alapjogok korlátozhatatlan jogok lennének akkor az alapjogi értékrendszer szétesését eredményezné. A korlátozhatatlanságban a jogok és tilalmak egyaránt megtalálhatóak. Korlátozhatatlan emberi jogok csoportjába sorolhatók az élethez és emberi méltósághoz és jogszabályhoz való jog. Abszolút jognak tekintjük még a lelkiismeret és vallásszabadság azon részét amely a vallás megválasztására vagy megváltoztatására vonatkozik (Intim jog)

Az abszolút jogokhoz tilalmak is kapcsolódnak. Nemzetközi Egyezmények és az alkotmányok az emberi méltósághoz kötik a kínzást, megalázó bánásmód tilalmát, orvosi kísérlet tilalma hozzájárulás nélkül, valamint a rabszolgaság és kényszermunka tilalmát. Ezeket a tilalmakat az Alaptörvény a III. cikke is megfogalmazza: (1) Senkit nem lehet kínzásnak, embertelen, megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek alávetni, valamint szolgaságban tartani. Tilos az emberkereskedelem.

(2) Tilos emberen tájékoztatáson alapuló, önkéntes hozzájárulása nélkül orvosi vagy tudományos kísérletet végezni.

(3) Tilos az emberi fajnemesítést célzó gyakorlat, az emberi test és testrészek haszonszerzési célú felhasználása, valamint az emberi egyedmásolás. Ezeknek a jogoknak teljes terjedelmükben érvényesülniük kell és nem mérlegelhetők.

A büntetőjogi garanciához is kapcsolódnak tilalmak. Például: az ártatlanság védelmét nem lehet más alkotmányos jog miatt korlátozni. Ilyen még a nullum crimen sine lege és a nulla poena sine lege. Ezek a jogok már a mérlegelés eredményeként léteznek.

10 Schanda Balázs- Balogh Zsolt Alkotmányjog- Alapjogok PPKE JÁK Budapest 2011.41-67.oldal

[https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1100425.ATV\(2019.03.13 13:30](https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1100425.ATV(2019.03.13 13:30)

2.1.3.3. Általános rend szerint korlátozható jogok

Alapjogok korlátozásának általános feltétele, hogy az alapjog lényeges tartalma nem korlátozható. Lényeges tartalom mellett meg kell különböztetni az érinthetetlen lényegét. Mikor az alapjog- korlátozás a lényeges tartalomon belül az érinthetetlen tartalomig hatol, akkor ez a korlátozás biztos, hogy alkotmányellenes lesz és ez megállapítható. A korlátozások nagy része nem éri el az érinthetetlen lényeg határát, mégis lehetnek alkotmányellenesek. Azt, hogy e korlátozás alkotmányellenes e az úgy dől el, hogy az arra alkalmazandók a különféle, a korlátozások alkotmányosságának megítélése során alkalmazott próbák.¹¹

Ezeket a próbákat ét csoportra lehet osztani, az egyik az úgynevezett viszonyításon alapuló tesztek, a másik az alapjog saját tartalmi jellemzőinek a vizsgálata. A viszonyításon alapuló teszteknel az alapjog- korlátozás valami máshoz képest fogalmazódik meg (Kívül van e a lényeges tartalom) A viszonyításon alapuló illetve a saját tartalmi ismérvekkel meghatározott módszert együttesen is alkalmazhatóak.

A Magyar Alkotmánybírászkodás több lépcsős próbát alkalmaz a német alkotmánybíróság hatására. Elsősorban azt vizsgálja, hogy a cél eléréséhez szükség van e alapjog- korlátozás vizsgálatára, továbbá, hogy ez alkalmas a cél eléréséhez és végül, hogy az Egyezményben felsorolt célok érdekében kerül-e sor az adott emberi jog korlátozására illetve, hogy szükséges volt e egy demokratikus társadalomban.

A magyar alkotmánybíróság az ítélezés kezdetén a fentebb említett szükségesség, alkalmasság és arányosság tesztjét dolgozta ki a német alkotmánybírászkodás hatására. Viszont 1990. január 4. az alkotmánybíróság kihirdette, hogy a rendelkezés nem felel meg az alapjog korlátozó normákkal szemben támasztott arányosság feltételeinek sem. Ez ugyanis megköveteli, hogy a cél fontossága és az annak érdekében okozott alapjogsérelem mérsékelt összhangban legyen egymással. A törvényhozónak a korlátozás során a legenyhébb eszközt kell választania az adott cél eléréséhez. Ha az alkalmazott korlátozás alkalmatlana cél eléréséhez, akkor az alapjog sérelme megállapítható. Tehát az „Állam akkor nyúlhat az alapjog korlátozás eszközeihez, ha másik alapvető jog, a szabadság védelme vagy érvényesítése, illetve egyéb alkotmányos érték védelme más módon nem érhető el.”

11 Schanda Balázs- Balogh Zsolt Alkotmányjog- Alapjogok PPKE JÁK Budapest 2011.41-67.oldal

Mára már az alaptörvény által leírt korlátozási módszer három elemből tevődik össze. Az első a szükségesség vizsgálata, ami arra ad választ, hogy a korlátozás oka¹²elfogadható e. A második az alkalmasság, amely azt vizsgálja, hogy a célt elérni csak alapjog- korlátozással lehet e elérni. A harmadik az arányosság, amely arra ad választ, hogy a cél arányban áll e korlátozás nagyságával. Ha a három elem közül valamelyik hiányzik, akkor az nem fogadható el alkotmányos korlátozásként.

A szükségesség értelmezése körül forog a gyakorlat. Az alapjog-korlátozás szükséges okának vissza vezethetőnek kell lennie az Alkotmányra. Alapjogok főszabályként csak más alapjog érdekében lehet korlátozni.

Ha az alkalmasságról beszélünk akkor azt két mércére lehet osztani. Az egyik mérce enyhébb, akkor az eszköz és a cél közötti kapcsolat megléte vizsgálandó a kizárólagossága nem. A másik egy szigorúbb mérce.

2.1.3.4. Különmércék

Két féle különmérce van, az egyik a tulajdonhoz kapcsolódik. A tulajdonhoz való jog bensőleg hozzá tartozó korlátja a közérdek. A tulajdonnak társadalmi és gazdasági szerepe van. A közérdek absztrakt fogalma a korlátozás megítélése során a szerkezete (szükségesség, alkalmasság, arányosság) megmarad, csak a tartalma módosul.

A másik különmérce a diszkrimináció tilalmához köthető. Ebben az esetben egy teljesen más tesztől van szó, ez az ésszerűségi teszt.

Annak megítélésekor, hogy a törvények és egyéb jogszabályok alapján nyújtott jogosultságok elosztásakor történik e alkotmánysértő diszkrimináció arra két elemből álló próba van. Az egyik próba az összehasonlíthatósági próba, a másik az indokolhatósági próba. Az első próbánál az kerül vizsgálatra, hogy összehasonlítható helyzetben vannak e akik között a megkülönböztetést állították. H ez az eset fennáll, tehát a jogalanyok pozíciója összehasonlítható akkor a második lépésben azt vizsgálják, hogy a különbségtétel oka, ésszerű indokon nyugszik e.

12 Schanda Balázs- Balogh Zsolt Alkotmányjog- Alapjogok PPKE JÁK Budapest 2011.41-67.oldal

III. GYERMEKI JOGOK

A gyermek életkörülményeit annak az országnak a gazdasági és társadalmi adatságai határozzák meg, ahol a gyermek él.¹³ A gyermek védelmét érintő jog szabályozás az adott állam társadalmi, gazdasági feltételeit valamint a nemzetközi környezet hatásait vetíti vissza. A gyermek a helyzetét nem lehet csak a jog eszközeivel befolyásolni.

Az ENSZ keretében kidolgozott két dokumentum a polgári és politikai jogokról, valamint a gazdasági, kulturális és szociális jogokról szóló nemzetközi egységokmány az emberi jogok az általános nemzetközi védelmének érdekében jött létre. Ezek segítik a gyermeki jogok védelmét. A gyermek is ember, őket is megilletik az emberi jogok mint a felnőtteket, és a gyermeki jogok gyermekkorban fokozott védelmet igényelnek.

Az alapvető emberi jogok tiszteletben tartásának általános nemzetközi normakénti elfogadása után a gyermek speciális helyzetének, illetve védelmének kérdése került előtérbe.

A hagyományos politikai és polgári jogok kiegészültek a második generációs szociális, kulturális és gazdasági jogokkal. A diszkrimináció tilalma rendkívül fontos a gyermeki jogok szempontjából. E szerint a tilalom szerint, az emberi jogokat megkülönböztetés nélkül kell biztosítani mindenki számára. Az 1960-as UNESCO Egyezmény tilt minden kizárást és korlátozást az oktatás terén.

Ahhoz, hogy a gyermekek a jogaikat megkülönböztetés nélkül használhassák, fokozott védelemben kell részesíteni őket. Az ENSZ közgyűlése megfogalmazta a gyermeki jogok védelme során a pozitív diszkrimináció szükségességét ez a következő: „A gyermekek képezik azt az egyedüli kiváltságos osztályt, amely túllép a társadalmakon és korszakokon, túlterjed a határokon és érvényesül minden civilizációban.

3.1 NEW YORKI EGYEZMÉNY ELŐNYEI

A gyermekeket érintő egyezmények közül kiemelkedő a kiskorúak gyámságáról szóló Hágában, 1902. június 12-én kötött nemzetközi egyezmény még az ENSZ megalakulása előtt. Jelentős még az 1919-ben születnek megalakult Nemzetközi Munkaügyi Szerve amelyben napjainkig is újabb egyezmények a gyermekmunka szabályozása terén.

¹³ Filó Erika – Katonáné Pehr Erika: Gyermekek jogok, szülői felelősség és gyermekvédelem HVG-ORAC Lap és Könyvkiadó Kft 2015.21-23. oldal

Az 1924-es genfi deklaráció preambuluma a következőket tartalmazza:

- gyermek normális fizikai és szellemi fejlődéséhez szükséges valamennyi erőforrást biztosítani kell
- a gyermeket, ha éhes, meg kell etetni, ha beteg, meg kell gyógyítani, a szellemileg visszamaradt gyermeket segíteni kell, a vétkező gyermeket át kell nevelni, az árvákról és az elhagyott gyermekekről gondoskodni kell,
- a gyermeket kell elsőnek menteni vész esetén
- biztosítani kell a gyermek megélhetését és védeni kell őt a kizsákmányolás minden formájától
- a gyermeket annak tudatában kell felnevelni, hogy képességeit embertársai szolgálatába állíthassa.

Az ENSZ megalakulását követően az 1959-es deklaráció határozottabban felhívja a kormány figyelmét a gyermeki jogok elismerésére és, hogy hozza meg ennek érdekében a megfelelő törvényeket.²¹⁴ A deklaráció 10 pontból áll és ezek közül kiemelendő a 4-es és 6-os pont melyek a következők: A gyermeknek joga van élvezni a szociális biztonság előnyeit. Joga van az egészséges növekedéshez és fejlődéshez, valamint a különleges védelemhez és törődéshez a gyermeknek joga van a megfelelő táplálkozáshoz, lakáshoz, pihenéshez és az orvosi ellátáshoz.(4. alapelv) A gyermek személyiségének harmonikus és teljes kibontakozásához szeretetre és megértésre van szükség. Lehetőleg a családi felügyelet alatt, szeretetben, erkölcsi és anyagi biztonságban nőjön fel. A társadalom és a közintézmények feladata kell, hogy legyen a családtól megfosztott gyermekkel való különleges törődés. Kívánatos a nagycsaládosok állami támogatása. Azóta a gyermekek jogainak világnapja november 20-án van. (6. alapelv)

Említést érdemel még az ENSZ Közgyűlésének 1986. december 3-i nyilatkozata a Gyermek Védelmére Alkalmazandó Szociális és Jogi Elvről. Preambuluma az 1959-es Deklarációra hivatkozva kimondja, hogy a gyermeknek a családban, szeretetben, erkölcsi és anyagi biztonságban kell felnőnie. Nyilatkozat három részből áll: - gyermek és a gyermek jóléte - nevelői felügyelet - örökbefogadása

14 Filó Erika – Katonáné Pehr Erika: Gyermek jogok, szülői felelősség és gyermekvédelem HVG-ORAC Lap és Könyvkiadó Kft 2015.23-24.oldal

3.1.1. GYERMEKEK JOGAIRÓL SZÓLÓ EGYEZMÉNY

Az első átfogó nemzetközi egyezmény az 1989-es New Yorki Egyezmény, amely a gyermekek védelmével és jogaival foglalkozik¹⁵.

A gyermekek jogairól szóló Egyezménytervezet kidolgozására, Lengyelország 1978.március 8-án a Szociális és Gazdasági Tanács 11 évvel a Lengyelország által előterjesztett egyezmény tervezet után a második ülészakán a munkás csoport jelentést elfogadta utána a gazdasági és szociális tanács emberi jogi Bizottsága a közgyűlésnek átadta.

Gyermek jogainak csoportosítása az Egyezmény szerint a következők:- Az első csoport a politikai és polgári jogok csoportja¹⁶

1. Az Egyezményben részes államok elismerik, hogy minden gyermeknek veleszületett joga van az életre¹⁷.

2. Az Egyezményben részes államok a lehetséges legnagyobb mértékben biztosítják a gyermek életben maradását és fejlődését.

1. Az Egyezményben részes államokra a 9. cikk első bekezdésében foglaltak értelmében háruló kötelezettségeknek megfelelően, a részes államoknak pozitív szellemben, emberiességgel és kellő gondossággal kell megvizsgálniuk bármely gyermeknek vagy szüleinek családegyesítés céljából valamely részes államba való beutazása vagy onnan való kiutazása iránti kérelmét. Az Egyezményben részes államok gondoskodnak továbbá arról is, hogy az ilyen kérelem előterjesztése ne járjon hátrányos következményekkel a kérelem előterjesztői és családtagjaik számára.

2. Annak a gyermeknek, akinek szülei különböző államokban bírnak állandó lakóhellyel, joga van, kivételes körülményektől eltekintve, mindkét szülőjével rendszeresen személyes kapcsolatot és közvetlen érintkezést fenntartani. Ennek megvalósítására, valamint az Egyezményben részes államokra a 9. cikk 1. bekezdése értelmében háruló kötelezettségeknek megfelelően, a részes államok tiszteletben tartják a gyermeknek és szüleinek azt a jogát, hogy bármely országot, beleértve a sajátjukat is, elhagyják és visszatérjenek saját országukba. Bármely ország elhagyásának joga csak a törvényben

16 Filó Erika – Katonáné Pehr Erika: Gyermekek jogok, szülői felelősség és gyermekvédelem HVG-ORAC Lap és Könyvkiadó Kft 2015.25-27.oldal

17 <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99100064.TV>

meghatározott olyan korlátozásoknak vethető alá, amelyek az állam biztonságának, a közrendnek, a közegészségügynek, a közérköcsnek, valamint mások jogainak és szabadságainak védelme érdekében szükségesek, és amelyek összhangban vannak az Egyezményben elismert egyéb jogokkal.

1. Az Egyezményben részes államok az ítélőképesége birtokában lévő gyermek számára biztosítják azt a jogot, hogy minden őt érdeklő kérdésben szabadon kinyilváníthassa véleményét, a gyermek véleményét, figyelemmel korára és érettségi fokára, kellően tekintetbe kell venni.

2. Ebből a célból nevezetesen lehetőséget kell adni a gyermeknek arra, hogy bármely olyan bírói vagy közigazgatási eljárásban, amelyben érdekelt, közvetlenül vagy képviselője, illetőleg arra alkalmas szerv útján, a hazai jogszabályokban foglalt eljárási szabályoknak megfelelően meghallgassák.

Itt a gyermek speciális helyzetét veszik figyelembe ezek a jogok, érettségi fok és korát tekintve a gyermeknek.

A második csoportban a kulturális, gazdasági és szociális jogok tartoznak¹⁸.

1. Az Egyezményben részes államok minden erejükkel azon lesznek, hogy biztosítsák annak az elvnek az elismertetését, amely szerint a szülőknek közös a felelősségük a gyermek neveléséért és fejlődésének biztosításáért. A felelősség a gyermek neveléséért és fejlődésének biztosításáért elsősorban a szülőkre, illetőleg, adott esetben a gyermek törvényes képviselőire hárul. Ezeket cselekedeteikben mindenekelőtt a gyermek mindenek felett álló érdekének kell vezetnie¹⁹.

2. Az Egyezményben említett jogok biztosítása és előmozdítása érdekében a részes államok megfelelő segítséget nyújtanak a szülőknek és a gyermek törvényes képviselőinek a gyermek nevelésével kapcsolatban rájuk háruló felelősség gyakorlásához, és gondoskodnak gyermekjóléti intézmények, létesítmények és szolgálatok létrehozásáról.

3. Az Egyezményben részes államok megtesznek minden megfelelő intézkedést annak érdekében, hogy a dolgozó szülők gyermekei számára biztosítsák olyan szolgáltatások és gyermekőrző intézmények igénybevételének jogát, amelyekre jogosultak.

18 Filó Erika – Katonáné Pehr Erika: Gyermek jogok, szülői felelősség és gyermekvédelem HVG-ORAC Lap és Könyvkiadó Kft 2015.25-26. oldal

19 . <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99100064.TV> [13:30](#)

Ide sorolható még a 6; 29; 31 cikk is. Ezek a jogok a gyermek speciális igényeit veszik figyelembe.

A harmadik csoportba a gyermek speciális védelme a családban illetve a társadalomban²⁰.

1. Az Egyezményben részes államok megtesznek minden arra alkalmas, törvényhozási, közigazgatási, szociális és nevelési intézkedést, hogy megvédjék a gyermeket az erőszak, a támadás, a fizikai és lelki durvaság, az elhagyás vagy az elhanyagolás, a rossz bánásmód vagy a kizsákmányolás - ideértve a nemi erőszakot is - bármilyen formájától mindaddig, amíg szüleinek vagy valamelyik szülőjének, illetőleg törvényes képviselőjének vagy képviselőinek, vagy bármely más olyan személynek, akinél elhelyezték, felügyelete alatt áll.

2. Ezek a védelmi intézkedések szükség szerint olyan hatékony eljárásokat foglalnak magukban, amelyek a gyermek és gondviselői számára szükségesek szociális programok létrehozását teszik lehetővé, továbbá a fentebb leírt rossz bánásmód eseteiben hozzájárulnak a cselekmény felismeréséhez, bejelentéséhez, a jelentés illetékes helyre juttatásához, vizsgálatához, kezeléséhez és az esetek figyelemmel kíséréséhez; szükség szerint magukban foglalják a bírói beavatkozással kapcsolatos eljárást is. Az Egyezményben részes államok gondoskodnak arról, hogy²¹

a) gyermeket ne lehessen sem kínzásnak, sem kegyetlen, embertelen, megalázó büntetésnek vagy bánásmódnak alávetni. Tizennyolc éven aluli személyek által elkövetett bűncselekményekért sem halálbüntetést, sem szabadlábra helyezés lehetőségét kizáró életfogytiglan tartó szabadságvesztést ne legyen szabad alkalmazni;

b) gyermeket törvénytelenül vagy önkényesen ne fosszanak meg szabadságától. A gyermek őrizetben tartása vagy letartóztatása, vagy vele szemben szabadságvesztés-büntetés kiszabása a törvény értelmében csak végső eszközként legyen alkalmazható a lehető legrövidebb időtartammal.

c) a szabadságától megfosztott gyermekkel emberségesen és az emberi méltóságnak kijáró tisztelettel, életkorának megfelelő szükségleteinek figyelembevételével bánjanak. Különösképpen el kell különíteni a szabadságától megfosztott gyermeket a felnőttektől, kivéve, ha a gyermek mindenek felett álló érdekében ennek ellenkezője tűnik

20 . Filó Erika – Katonáné Pehr Erika: Gyermekek jogok, szülői felelősség és gyermekvédelem HVG-ORAC Lap és Könyvkiadó Kft 2015.25-26.oldal

21 . <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99100064.TV> [13:30](#)

ajánlatosabbnak; a gyermeknek, rendkívüli körülményektől eltekintve, joga van levelezés és látogatások útján kapcsolatban maradni családjával;

d) a szabadságától megfosztott gyermeknek joga legyen igen rövid idő alatt jogsegély vagy bármely más alkalmas segítséget igénybe venni, valamint joga legyen arra is, hogy szabadságelvonásának törvényességével kapcsolatban bírósághoz vagy más illetékes, független és pártatlan hatósághoz forduljon, és hogy az ügyben sürgősen döntsenek.

Ezek a jogok részletes szabályokat tartalmaznak a családból kikerülés és nevelés terén. Ide sorolhatók még a 37;40, cikkek is.

A negyedik csoportba a gyermekvédelem

1. Minden olyan gyermeknek, aki ideiglenesen vagy véglegesen meg van fosztva családi környezetétől, vagy aki saját érdekében nem hagyható meg e környezetben, jogosult az állam különleges védelmére és segítségére.

2. Az Egyezményben részes államok hazai jogszabályainak megfelelően intézkednek helyettesítő védelem iránt az ilyen gyermek számára.

3. Ez a helyettesítő védelem történhet családnál való elhelyezés, az iszlám jog kafalah-ja szerinti gondnokság, örökbefogadás, illetőleg szükség esetén megfelelő gyermekintézményekben való elhelyezés formájában. A megoldás kiválasztásánál kellően figyelembe kell venni a gyermek nevelésében megkívánt folyamatosság szükségességét, valamint nemzetiségi, vallási, kulturális és nyelvi származását²².

Azoknak a részes államoknak, amelyek elfogadják és/vagy engedélyezik az örökbefogadást, biztosítaniuk kell azt, hogy a gyermek mindenkifelett álló érdekei érvényesüljenek, és ezért

a) gondoskodnak arról, hogy a gyermek örökbefogadását csakis az illetékes hatóságok engedélyezzék, amelyek az ügyre alkalmazandó törvény és eljárások értelmében, valamint valamennyi megbízható adat alapján meggyőződtek arról, hogy figyelemmel a gyermeknek szüleivel, rokonaival és törvényes képviselőivel kapcsolatos helyzetére, az örökbefogadás megtörténhet, és hogy adott esetben az érdekelt személyek az ügy ismeretében és az esetleg szükséges felvilágosítás után beleegyezésüket adták az örökbefogadáshoz;

b) elismerik, hogy a külföldre történő örökbefogadás a gyermek számára szükséges gondozás biztosítása másik eszközének tekinthető, ha a gyermek származási országában

22 Filó Erika – Katonáné Pehr Erika: Gyermek jogok, szülői felelősség és gyermekvédelem HVG-ORAC Lap és Könyvkiadó Kft 2015.25-26. oldal

nem helyezhető el gondozó vagy örökbefogadó családban, vagy nem nevelhető megfelelően²³.

c) gondoskodnak arról, hogy külföldre történő örökbefogadás esetén a gyermek a hazai örökbefogadással egyenértékű biztosítékok és szabályok előnyeit élvezhesse;

d) megteszik a megfelelő intézkedéseket annak biztosítására, hogy külföldre történő örökbefogadás esetén a gyermek elhelyezése ne járjon jogtalan haszonszerzéssel az ebben résztvevő személyek számára;

e) az e cikkben említett célkitűzéseket esetenként két- és többoldalú megegyezések és megállapodások megkötésével érik el, és ennek keretében minden lehető erőfeszítéssel gondoskodnak arról, hogy a gyermek külföldi elhelyezését erre illetékes hatóságok vagy szervek fogantassák.

Az Állam beavatkozását a szülői felügyelet gyakorlásába, örökbefogadott, fogyatékos és kissebtséghez tartozó gyermekekre vonatkozó szabályokat tartalmazzák ezek a cikkek. Ide sorolhatóak még a 23; 25; 30 cikkek.

Az utolsó csoportba a rendkívüli gyermekvédelem áll.

1. Az Egyezményben részes államok megteszik a megfelelő intézkedéseket, hogy az a gyermek, aki akár egymagában, akár apjával és anyjával vagy bármely más személlyel együtt az erre vonatkozó nemzetközi vagy hazai szabályok és eljárások értelmében menekült helyzetének elismerését kéri vagy menekültnek tekintendő, megkapja az Egyezményben és más emberi jogokkal kapcsolatos vagy humanitárius jellegű egyéb nemzetközi okmányokban, amelyekben az említett államok részesek, elismert jogok élvezetéhez szükséges védelmet és humanitárius támogatást.

2. Ebből a célból az Egyezményben részes államok, amennyiben szükségesnek tartják, együttműködnek az Egyesült Nemzetek Szervezetének és az Egyesült Nemzetek Szervezetével együttműködő egyéb kor²⁴mányközi és nem kormányközi szervezeteknek azokban az erőfeszítéseiben, amelyek arra irányulnak, hogy az ilyen helyzetben lévő gyermekeket védjék és segítsék, továbbá arra, hogy bármely menekült gyermek szüleit vagy más családtagjait felkutassák a családdegyesítéshez szükséges adatok megszerzése céljából. Ha sem az apát, sem az anyát vagy bármely más családtagot sem sikerül megtalálni, akkor az Egyezményben lefektetett elvek szerint a gyermeket ugyanabban a

23 . <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99100064.TV> 13:30

24 Filó Erika – Katonáné Pehr Erika: Gyermekek jogok, szülői felelősség és gyermekvédelem HVG-ORAC Lap és Könyvkiadó Kft 2015.25-26.oldal

védelemben kell részesíteni, mint bármely más, a családi környezetétől bármely okból véglegesen vagy ideiglenesen megfosztott gyermeket.

1. Az Egyezményben részes államok kötelezik magukat, hogy tiszteletben tartják és tartatják a nemzetközi humanitárius jognak fegyveres konfliktus esetén rájuk vonatkozó azokat a szabályait, amelyek által nyújtott védelem a gyermekekre is kiterjed.
 2. Az Egyezményben részes államok minden lehető gyakorlati intézkedés megtételével gondoskodnak arról, hogy a tizenötödik életévüket be nem töltött személyek ne vegyenek részt közvetlenül az ellenségeskedésekben.
 3. Az Egyezményben részes államok tartózkodnak attól, hogy tizenötödik életévüket be nem töltött személyeket besorozzanak fegyveres erőkbe. Amennyiben tizenötödik életévüket betöltött, de tizennyolc éven aluli személyeket besoroznak, az Egyezményben részes államok minden erejükkel azon lesznek, hogy a legidősebbek besorozásának adjanak elsőbbséget.
 4. Az Egyezményben részes államok a fegyveres konfliktus esetén a polgári lakosság védelmét illetően a nemzetközi humanitárius jog értelmében rájuk háruló kötelezettségüknek megfelelően megtesznek minden lehető gyakorlati intézkedést a fegyveres konfliktus által érintett gyermekek védelemben és gondozásban részesítésére²⁵.
- Ezek a cikkek a gyermekek fegyveres konfliktus során szükséges védelemről és menekült gyermekek helyzetéről szólnak.

Az Egyezmény vonatkozásában gyermek az a személy, aki tizennyolcadik életévét nem töltötte be, kivéve ha a rá alkalmazandó jogszabályok értelmében nagykorúságát már korábban eléri. Az egyezmény első cikke meghatározza ki számít gyerekeknek.

3.1.2. AZ EGYEZMÉNY HATÁSA A HAZAI CSALÁDJOGI TÖRVÉNYRE, A GYERMEKVÉDELMI TÖRVÉNY MEGALKOTÁSÁRA ÉS A POLGÁRI TÖRVÉNYKÖNYV CSALÁDJOG KÖNYVÉRE²⁶.

A gyermekek jogait a különböző jogágakhoz tartozó jogszabályok értik, a közigazgatási munkajogtól a büntetőjogig, oktatási és egészségügyi jogon keresztül a családjogig.

25 . <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99100064.TV> [13:30](#)

26 Filó Erika – Katonáné Pehr Erika: Gyermekek jogok, szülői felelősség és gyermekvédelem HVG-ORAC Lap és Könyvkiadó Kft 2015.25-26.oldal

A jogharmonizáció a családjog területén a hazai jogalkotás számára kötelező feladat lett az 1990.évi Európai Tanácshoz csatlakozással²⁷. Törvénybe iktatták az Emberi Jogok Európai Egyezményét amelyet az 1993. évi XX. törvény hirdetett ki és amelynek a 12.cikke szól a házasságkötés és családalapítási jogról és a 8. cikke a magánélet, családi élet jogáról. A harmonizáció során a viszonyok gyorsan változtak és ezt a családjogi szabályoknak követnie kellett.

A családjogi törvény módosítására az Egyezmény szellemében 1995-ben került sor és ezt 1997-ben fogadta el a parlament. Az 1995.évi XXXI. törvénnyel több helyen utaltak a gyermekek érdekeire, azonban ez nem került alapelveként megfogalmazásra. Ezt a családjogi törvény módosítást követően deklarálja a Családjogi törvény 1§ (2) bekezdése: E törvény alkalmazása során mindenkor a kiskorú gyermek érdekére figyelemmel, a jogait biztosítva kell eljárni.²⁸ Az 1995.évi törvény módosítás a gyermek érdekét jutatja érvényre. Ezt mutatja a családjogi törvény 18§ (3) bekezdése.

Az 1997. évi gyermekek védelméről és gyámügyi igazgatásáról szóló törvény megállapítja az Egyezmény szellemében, hogy ²⁹az állam,a helyi önkormányzatok és a feladatokra vállalkozó természetes és jogi személyek segítik a gyerek érdekeinek és jogainak érvényesítését, gondoskodnak a gyermek veszélyeztetettségének megelőzéséről és megszüntetéséről.

3.1.3. EGYES GYERMEKI JOGOK

3.1.3.1. A gyermek anyakönyvezése.

„A gyermeket születéskor anyakönyvezik, és ettől kezdve joga van ahhoz, hogy nevet kapjon, állampolgárságot szerezzen, és lehetőség szerint ismerje szüleit, valamint ahhoz, hogy ezek neveljék.” A gyermek hontalanná válását az állam kötelessége elkerülni. Névviseléssel kapcsolatban a gyermek mindenki fellett álló érdekét a Családjogi törvény is figyelembe veszi. A gyermek születési anyakönyvének tejessége érdekében a 41§ (1)- (3) bekezdései a kötelezővé teszik az eljárást. Kérelemre indulhat az eljárás a Családjogi törvény 43§ 7.pontja szerint.

²⁷Filó Erika – Katonáné Pehr Erika: Gyermekek jogok, szülői felelősség és gyermekvédelem HVG-ORAC Lap és Könyvkiadó Kft 2015.27-30.oldal

²⁸ https://ptk2013.hu/uj-ptk-normaszoveg/uj-ptk-iv-konyv-csaladjog/711_20:16 03.17

²⁹ ²⁹Filó Erika – Katonáné Pehr Erika: Gyermekek jogok, szülői felelősség és gyermekvédelem HVG-ORAC Lap és Könyvkiadó Kft 2015.38-41.oldal

Az apaság vélelmének megdöntése után használhatja a gyermek a családnevét tovább (1) Ha a bíróság az apasági vélelem megdöntése iránti keresetnek helyt ad, indokolt esetben, kérelemre

a) a gyermeket feljogosíthatja családi nevének további viselésére; és

b) azt a férfit, aki a gyermeket hosszabb időn keresztül a családjában a sajátjaként nevelte, feljogosíthatja a gyermekkel való kapcsolattartásra.

(2) Az (1) bekezdés a) pontja szerinti családi nevet a gyermek tovább viselheti akkor is, ha az apai jogállást már más tölti be. És ennek értelmében az örökbefogadott gyermek is megtarthatja addigi nevét. A gyermek nem lehet hontalan az ellenkező bizonyításig Magyar Állampolgárnak kell tekinteni.³⁰

3.1.3.2. Gyermek szülő kapcsolattartása

A gyermek a különélő szülővel személyes kapcsolatot tarthat, ezt az egyezmény 9. cikk 3. pontja a gyermek jogaként fogalmazza meg. Az 1986.évi családjogi törvény

92. § (1) A gyermeknek joga, hogy különélő szülőjével személyes és közvetlen kapcsolatot tartson fenn. A gyermekétől különélő szülő joga és kötelessége, hogy gyermekével kapcsolatot tartson fenn, vele rendszeresen érintkezzen (a kapcsolattartás joga). A gyermeket nevelő szülő vagy más személy köteles a zavartalan kapcsolattartást biztosítani módosítás óta a szülőknek kötelessége a kapcsolattartás, majd a 1995.évi módosítás után már a gyermek kapcsolattartási jogával egészült ki a törvény.

A gyermek védelme érdekében a kapcsolattartást lehet korlátozni, szüneteltetni és megszüntetni³¹. Az 1997.évi módosítás értelmében az a szülő is tarthatja a kapcsolatot a gyermekével, akinek a szülői felügyeleti joga szünetel, kivéve ha, a gyermek vagy a vele egy háztartásban élő személy sérelmére követett el bűncselekményt és ezért távoltartó határozat hatálya alatt áll. Kivételes esetben a gyermek érdekében az a szülő is tarthatja a kapcsolatot a gyermekkel, akinek a felügyeleti joga mg lett szüntetve.

3.1.3.3. A gyermek külföldre menetele

Ezt a Brüsszel II. rendelet szabályozza. Ez a rendelet előírja, hogy a határozatot a szülői felelősség tárgyában el lehet ismerni és végre is kell hajtani egy másik tagállamban³². A szülői felelősség körébe tartozik különösen a szülő felügyelet és kapcsolattartási jog, gyámság, gondnokság és ilyen

30 . https://ptk2013.hu/uj-ptk-normaszoveg/uj-ptk-iv-konyv-csaladjog/711_20:16 03.17

31 Somfai Balázs-Kapcsolattartás, mint a gyermek emberi joga Pécs 2007

32 Rózsás Eszter- a gyermekjogok tartalma érvényesülése és védelme pécs2008

intézmények, a gyermek gondozására kijelölni a személyt és annak feladatának meghatározása, a gyermek védelmét célzó intézkedések, a gyermek vagyonának kezelése és megóvása.

3.1.4. AZ EURÓPAI SZOCIÁLIS KARTA A GYERMEKEK MUNKAVÁLLALÁSA

1961-ben írták alá Torinóban. A célja az volt, hogy a szociális jogokat megvédjék és elismerjék. A részes államok dönthettek, hogy az ESZK dokumentumaiban foglaltak közül mely kötelezettségeket ismernek el kötelezőnek a maguk számára. Legalább 10 jogra kell kötelezettséget vállalniuk. Az 1996 – os módosított karta biztosítja legjobban a gyermeki jogokat. A munkavállalásra vonatkozóan a következőket állapította meg a 7.cikke a Kartának:

- a munkavállalás minimum korhatára 1év, kivéve azokat a gyerekeket, akiket könnyű munkával foglalkoztatnak anélkül, hogy egészségüket, iskolázottságukat illetve erkölcsüket károsítaná
- a munkavállalás legalacsonyabb életkori határát 18 évben állapítják meg olyan foglalkozások esetében, amelyeket veszélyesnek, vagy egészségtelennek nyilvánítottak
- biztosítják, hogy a tankötelezettségnek még eleget tevő személyeket nem lehet úgy foglalkoztatni, hogy az megfoszsa őket iskoláztatásuk teljes körű előnyeitől
- 18 év alatti gyermekek esetében munkaidejük fejlődésük érdekében korlátozható,
- ipari tanulók illetve fiatal dolgozók tisztességes bérre vagy más megfelelő juttatásra jogosultak
- a munkáltató hozzájárulásával a munkaidő részének lehet tekinteni a fiatal normál időben kapott szakképzését
- -18 éven aluliak nem dolgozhatnak éjszaka
- -18 éven aluliaknak legalább négy hét fizetett szabadság jár
- 18 éven aluliaknak bizonyos foglalkozásokban kötelező a rendszeres orvosi felülvizsgálat

3.1.4. AZ ALAPVETŐ JOGOK CHARTÁJA

2000. decemberében írták alá Nizzában és politikai nyilatkozatként fogadták el.³³ A Konvent a kidolgozásakor arra törekedett, hogy olyan szöveget fogadjon el, amely alkalmas arra, hogy jogi erővel ruházzák fel és változások nélkül is alkalmas legyen.

Az Unió Alkotmánya alkotmányos szerződés formájában nem bizonyult elfogadhatónak valamennyi tagország számára. 2007. október 18-án az Eu intézményes reformjai megvalósultak és decemberben alá is írták

Az Alapjogi Charta preambuluma rögzíti, hogy „a jogok gyakorlása együtt jár más személyek, az emberi közösség és a jövő nemzedék iránt viselt felelőséggel és kötelezettségekkel³⁴.” Az alapjogok közül több is értelmezhető a gyermekekre. A Charta egy cikkben foglalja össze a gyermekek legfontosabb jogait.

Rögzíti, hogy a közhatalmúk és a magánintézmények gyermekekkel kapcsolatos tevékenységeiben az elölleges szempont a gyermekek jól felfogott érdeke. Rögzíti továbbá, hogy a gyermek életkorának függvényében gyakorolhassa a véleménynyilvánítás szabadságát, és a gyermek jóléthez és gondolkodáshoz való jogát. És végül még rögzít, hogy a gyermek mindkét szülójével tarthatja a közvetlen és személyes kapcsolatot ha érdekeivel nem ellentétes.

A Charta külön cikkben rendelkezik az oktatáshoz való jogról, amely szerint mindenkinek jova van az oktatáshoz és ahhoz, hogy mindenkinek hozzáférjen a szakmai képzéshez és továbbképzéshez. Ez a jog magában foglalja az ingyenes kötelező oktatásban való részvételt. Ezzel kapcsolatban kerül kimondásra az a szülői jog, amely szerint a szülők a gyermekeik számára a vallásuknak, filozófiai vagy pedagógiai meggyőződésüknek megfelelő nevelést biztosítanak. A gyermekmunka tilalma és a fiatalok munkahelyi védelme összefüggésbe hozható a gyermeki jogokkal. A Charta szerint tilos a gyermek foglalkoztatása. Életkoruknak megfelelő munkakörülményeknek kell lenni, védeni kell őket a gazdasági kizsákmányolással szemben, semmiféle munka nem sértheti biztonságukat, fizikai és szellemi egészségüket, erkölcsi és szociális fejlődésüket, és nem kerülhet összeütközésbe nevelésükkel, oktatásukkal.

A Charta dokumentuma érinti még a gyermeki jogokat a családról és munkáról szóló cikkében³⁵. Eszerint mindenkinek joga van védelemre a gyermekvállalással

³³ Rózsás Eszter- a gyermekjogok tartalma érvényesülése és védelme pécs2008

³⁴ Rózsás Eszter- a gyermekjogok tartalma érvényesülése és védelme pécs2008

összefüggő okból történő elbocsátás ellen, továbbá joga van fizetett szülési és szülői szabadságra, ha gyermeke születik vagy gyermeket fogad örökbe.

Ha ezeket a jogokat megsértik, akkor a Luxemburgi székhelyű Európai Bírósághoz lehet fordulni.

IV. A GYERMEKEK TANKÖTELEZETTSÉGE

4.1. A TANKÖTELEZETTSÉG KIALAKULÁSA

A tankötelezettség bizonyos életkorú gyermekek kötelező részvételét jelenti az adott állam oktatási rendszerében. Érdekes, hogy míg az oktatás, az iskolák története igen régmúltra tekint vissza – feltéve, ha ez alatt nem kizárólag a modern tömegoktatási rendszert értjük¹⁴ –, addig a tankötelezettség, az iskolalátogatás kötelezettsége csak a XVIII. század terméke. 1717-ben I. Frigyes vezette be a tankötelezettséget.

„A tankötelezettség a tanuló tizenhatodik életévének betöltéséig tart.”

Gondolkodása, az, hogy cselekedeteit ne érzelmek, hitek, babonák vezéreljék, hanem az ésszerűség. A kötelező és racionálisan alapuló népoktatással elérhetőnek vélték a társadalmi egyenlőség megvalósítását³⁶.¹⁷ A felvilágosodás gondolkodói közül Helvetius például úgy gondolta, hogy az ész, az erény és a tehetség a neveléstől függ, ez a kulcsa az ember boldogulásának. Ebből vezette le, hogy a nemzetek boldogulásának is a nevelés a záloga, melynek szervezeti kereteit és tartalmát az államnak a joga és kötelezettsége meghatározni³⁷.¹⁸ A felvilágosodás gondolkodói és követői nagy reményeket fűztek az általános műveltség mindenki számára való biztosításához, ettől várták ugyanis az ember értelmi képességeinek kiteljesedését, a magasabb műveltségi szint elérését.

Tankötelezettségnek voltak gazdasági és gyakorlati elemei. Alapvető ismeretek elsajátítása nélkülözhetetlen volt bizonyos mesterségekhez, ezek a betűk és számok. Ezek ismerete kellett mondjuk a céhekben vagy az egyes iparágakban. A tankötelezettség tehát azért vált fontossá az állam számára, hogy a nemzetet megteremtse és a gazdaságot megerősítse.

4.1.1. A TANKÖTELEZETTSÉG KIALAKULÁSA MAGYARORSZÁGON

„A tankötelezettség a tanuló tizenhatodik életévének betöltéséig tart.”

2011-ben a tankötelezettséget újraszabályozták. Az Országgyűlés által 2011. december 19-én elfogadott nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény 2012. szeptember 1-től fokozatosan fog hatályba lépni.

³⁶ Kazuska Melinda- tankötelezettség múltja, jelene, jövője. Miskolci Jogi Szemle 2012. évi 1. szám

2013. január 1-jén lépett hatályba az a szabály hogy, a gyermek tankötelessé válik abban az évben, amelynek augusztus 31. napjáig a hatodik életévét betölti, legkésőbb az azt követő évben. A szakértői bizottság javaslata alapján a gyermek még egy évet tölthet el az óvodában. „A tankötelezettség a tanuló tizenhatodik életévének betöltéséig tart.” A 97. § (1) bekezdése kimondja, hogy azok a tanulók, akik tanulmányaikat a kilencedik évfolyamon a 2011/2012. tanévben vagy azt megelőzően kezdték meg, tankötelezettségük azon tanítási év végéig tart, melyben betöltötték a 18. életévüket.

A tankötelezettség továbbra is a szülők választása. Magán úton is járatható a gyermek iskolába. A tankötelezettség általános iskolában, közép fokú iskolában, Köznevelési Hídprogram keretében is, valamint fejlesztő nevelés-oktatásban teljesíthető.” A Köznevelési Hídprogram lényege, hogy biztosítsa az olyan tanköteles korú gyermekek iskolába járásához szükséges intézményi feltételt, akik nem nyertek felvételt közép fokú iskolába, valamint, akik a 15. életévük betöltéséig csak hat általános iskolai osztályt tudtak sikeresen elvégezni.

4.1.2 A TANKÖTELEZETTSÉG MAI HATÁLYOS SZABÁLYOZÁSA

A hatályos, közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény szerint tankötelessé válik a gyermek, ha eléri az iskolába lépéshez szükséges fejlettséget, legkorábban abban a naptári évben, amelyben a hatodik, legkésőbb amelyben a nyolcadik életévét betölti.⁴⁷ A tankötelezettség kezdetéről az iskola igazgatója jogosult dönteni az óvoda véleménye, illetve a nevelési tanácsadó véleménye alapján, ha a gyermek nem járt óvodába. Az iskola igazgatója ilyenkor azt vizsgálja, hogy a gyermek elérte-e a törvényben meghatározott életkort és a szükséges fejlettséget. Mérlegelési joga a tekintetben van, hogy a rendelkezésére álló vélemények alapján egyértelműen megállapítható-e az iskolába lépéshez szükséges fejlettség. Ha az iskola igazgatója megállapítja a szükséges feltételek meglétét, a tankötelezettség a törvény erejénél fogva beáll, és annak elhalasztására nincs lehetőség.

A tankötelezettség a szülő választása alapján iskolába járással vagy magántanulóként teljesíthető³⁸. Iskolába járás választása esetén teljesíthető általános iskolában és az ötödik évfolyamtól gimnáziumban, valamint, ha a törvény másként nem rendelkezik, kilencedik évfolyamtól kezdődően szakközépiskolában és szakiskolában. A magántanulóként történő teljesítésről való döntés a szülő jogosítványa, ugyanakkor a

³⁸ Kazuska Melinda- tankötelezettség multja, jelene, jövője. . Miskolci Jogi Szemle 2012. évi 1. szám

gyermek védelmében a törvény meghatároz egy kivételt. Az iskola igazgatójának, a gyámhatóságnak vagy a gyermekjóléti szolgálatnak értesítenie kell a jegyzőt arról, ha a tanulónak hátrányos, hogy tankötelezettségét magántanulóként teljesítse³⁹, vagy előre látható, hogy az elkezdett tanulmányait így nem fogja tudni befejezni. A jegyző lesz ilyen esetben az, aki dönt arról, milyen módon kell teljesíteni a tankötelezettséget.

V. ÖSSZEGZÉS

Mint a dolgozatomba is olvasható napjainkra már fontos kérdéssé vált, mind hazai, mind nemzetközi viszonylatban a gyermekek védelme és helyzete. A 21. század elejére az alkotmányjog, családjog, büntetőjog illetve családjog területén is kialakultak és nyilvánvalóvá vált, hogy a gyermekek a legkiszolgáltatottabbak és meg kell óvni őket.

Dolgozatom első felében mint említettem a bevezető részben az emberi jogok eredetével, az alapjogok fogalmával, generációk szerinti felosztásával és az alapjogok korlátozhatóságával foglalkoztam. Az emberi jogok eredetét négy csoportba tudtam tenni ezek közül az első a Moralista felfogás, mely szerint a jogok forrása az erkölcsi igazolhatóságukban rejlik. Képviselőjük Immanuel Kant volt. Az Alkotmány szövegének értelmezésekor nem hagyható ki a morális felfogás. A második nagy csoport a természetjogi felfogás melynek képviselője John Locke volt. Szerinte az emberi jogok az ember veleszületett elidegeníthetetlen jogai ezek már az előtt léteztek, hogy létre jött volna az államilag szervezett társadalom. A harmadik a jogpozitivisták felfogás mely szerint a jogok az alkotmányból erednek, tehát e szerint a jogok nem léteztek a alkotmány előtt. A negyedik csoport a nemzetközi jogból eredő nézetek kerültek mely szerint, az emberi jogok a II. Világháborút követően az ENSZ megalakulása után fejlődtek ki.

Az alapjogok fogalmában pedig a legfontosabb az a mondat, hogy az emberi jogok az egyént megillető alapvető jogosultságok.

A jogok generációk szerinti felosztást három generációba lehet sorolni. Az első generációs jogokon belül is két csoportról lehet beszélni a Francia Deklaráció hatására alakultak meg ezek a csoportok. A generációk szerinti felosztás második generációs jogokon belül pedig említésre kerültek a szociális és kulturális jogok kialakulása és tartalma. A harmadik generációs jogok pedig inkább a közösségi jogokat emeli ki.

³⁹ Kazuska Melinda- tankötelezettség multja, jelene,jövője . Miskolci Jogi Szemle 2012.évi 1.szám

Az alapjogok korlátozásánál pedig az korlátozás tartalmi követelményei, az abszolút jogok, az általános rend szerint korlátozható jogok valamint a különmércékkel foglalkoztam.

A dolgozatom második felében rátértem a gyermeki jogokra melyben a New Yorki Egyezmény, az 1924-es Genfi deklaráció és ezek hatása a hazai szabályozásra. Utána az egyes gyermeki jogokra azon belül is a gyermek szülő kapcsolattartására, a gyermek anyakönyvezésére és külföldre távozására. Foglalkoztam itt még az Európai Szociális Karta alapján a gyermekek munkavállalásával.

Dolgozatom utolsó felében pedig a gyermekek tankötelezettségét említem meg ezen belül a kialakulását, a Magyarországi kialakulását illetve a hazai szabályozását.

IRODALOMJEGYZÉK

Schanda Balázs- Balogh Zsolt Alkotmányjog- Alapjogok PPKE JÁK Budapest 2011

Filó Erika – Katonáné Pehr Erika: Gyermek jogok, szülői felelősség és gyermekvédelem
HVG-ORAC Lap és Könyvkiadó Kft 2015

Rózsás Eszter: A gyermekjogok tartalma, érvényesülése és védelme. Pécs, 2008.

Somfai Balázs-Kapcsolattartás, mint a gyermek emberi joga Pécs 2007.

Kazuska Melinda- tankötelezettség múltja, jelene,jövője. . Miskolci Jogi Szemle 2012.évi
1.szám
